

Pedagógus vélemények a közoktatási törvény tervezetéről

Bármely törvénykoncepciót többféle szempont alapján lehet elemezni. Amikor a november 5-i után elkészült a január 14-i, az elemzést lehetett újra kezdeni, függetlenül az előzótól; lehetett összehasonlítani a kettőt.

Az eredmény: a törvénykoncepció alapvetően nem változott, a második nem érintette az első lényegét. Ennélfogva ha az első elfogadhatatlan, a második is az. Hogy miért, az kiderül, ha az elemzésnek azt a módját választjuk, mit jelenthet ez a tervezet, — amennyiben valóságga válna —.

- a gyermeknek, a tanulónak, mint az oktatás főszereplőjének,
- a szülőnek, mint aki a gyermekkel együtt használója az intézménynek,
- a pedagógusnak, mint szakembernek és mint munkavállalónak,
- a nevelőtestületnek, mint a pedagógusok közösségének.

Vagyis egyértelműen fel kell tenni a kérdést:

- kiért — miért, kinek az érdekében született ez a koncepció,
- milyen kapcsolatban áll ez a tervezet a már hatályos és a most készülő törvényekkel.

A nevelést-oktatást felölelő intézményhálózat a gyermekért van. Bármilyen alapon szerveződő nevelés-oktatás ezen alapigazság mentén kell, hogy létrejöjjön.

A ma még hatályos oktatási törvény és annak végrehajtására kiadott, ma is hatályos, az alapfokú nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 13/1986/VIII.1/ MM. rendelet minden külön megjelölés nélkül az alapfokú intézmény részének tekinti a napköziotthon — és ez így helyes! A Gyermekek jogairól szóló nemzetközi egyezmény (1989. New York) 18. cikkely 3. pontja szerint: “a részes államok megtesznek minden megfelelő intézkedést annak érdekében, hogy a dolgozó szülők gyermekei számára biztosítsák olyan szolgáltatások és gyermekmegőrző intézmények igénybevételének jogát, amelyre jogosultak.”

Ezt a törvényt “1991. évi LXIV. törvény” címszó alatt tavaly novemberben a Magyar Köztársaság Parlamentje kihirdette. E törvényre való hivatkozással a napköziotthon intézményének helye van a törvénytervezetben.

Az ingyenes nevelési-oktatási ellátás sajátos értelmezése vonul végig a törvénytervezeten, ami szerint az ingyenességbe az alapszolgáltatások téri-

tésmentes igénybevétele értendő — jöllehet az alapfeladatok köre majd ezután fogalmazódik meg. Ezt az álláspontot nem lehet értelmezni a gyermek szempontjából, hisz a napközi mellett várhatóan a korrepetálás, a felzárkóztatás, a különböző szakkörök, stb. is a család anyagi helyzetétől függően finanszírozandó. Az alapfeladatok körébe tartozónak érezzük a diákotthont-kollégiumot, de nem úgy, ahogy a Tervezetben szerepel: "az önkormányzat köteles gondoskodni...a finanszírozási rendszer függvényében a tankötelesek diákotthoni ellátásáról."

A diákotthoni ellátás — mivel a tankötelezettség végrehajtásához a gyermekek jelentős részének nélkülözhetetlen — ugyanúgy nem tekinthető csupán a diákszociális juttatás részének, akárcsak a felzárkóztató pedagógiai ellátás.

Egyáltalán nem szolgálja a kisgyermek harmónikus nevelését az az ajánlat, amely az óvodákról szól. Az ál-alternatívák felvázolása, mely szerint:

A változat: 3 éves kortól önkéntes

B változat: 3-4 évesek számára ajánlott, 5 évesek számára ingyenes és kötelező, éppen a lényegről — az ingyenességről — vonja el a figyelmet.

A gyermek érdekében számunkra a következő alternatíva létezik:

3 éves kortól ingyenes és önkéntes,

3-4 éves gyermek számára ingyenes és ajánlott,

5 éves kortól ingyenes és kötelező.

Vagyis: 3-6 éves kor között ingyenes az óvodai nevelés, amely 5 éves kortól kötelező.

Az iskolarendszer tartalmi irányításának és fejlesztésének koncepciója újabb tényszerű igazolása annak, hogy a tervezet nem a gyermekért, — pontosabban nem minden gyermekért — készült. A jelenlegi 8 osztályos általános iskola lesöprése, 7 osztályossá zsugorítása, a mesterségesen túlbonyolított iskolarendszer (csak gimnáziumból háromféle), az iskolaszervezet átalakításához szükséges anyagiak hiánya, a hátrányos helyzetű települések és családok gyermekei számára csak az alapiskola elérhetősége — ez mind-mind a számunkra elfogadhatatlan korai szelekciót, a szegénység iskolai bizonyítványban való dokumentálását, a gyermekek zömének behozhatatlan hátrányát — ezzel az esélyegyenlőség elvének durva megsértését jelenti, és az elitképzés intézményesülését szolgálja. Mind az iskolarendszer markáns átalakításához, mind a NAT legújabb változatának bevezetését, mind az alapvizsga követelményekhez — mivel a gyermekeken keresztül az egész nemzet jövőjét érinti — nemzeti

közmegegyezés kell. Mindenképpen célszerű tehát, ha a NAT-ot a Parlament hagyja jóvá, a közoktatási törvény mellékleteként. Az iskolaszervezet megváltoztatása szükségességének igazolása pedig csakis eredményes kísérletekkel — és nem külföldi országokra hivatkozva — képzelhető el.

A tervezet rögzíti ugyan a tanulók jogait — így a diákönkormányzatét is, de annak működését szabályozó alternatívák közé olyat is besorol, amely homlokegyenest ellentétes a már hivatkozott 1991. LXIV. törvénnyel. Mely szerint az ítélőképesség birtokában lévő gyermek jogosult a szerveződésre. A tervezet szerint a diákönkormányzat szervezeti és működési szabályzatát "a patronáló tanár véleményezi és az iskolaszék hagyja jóvá" vagy: "a patronáló tanár véleményezi és a nevelőtestület hagyja jóvá".

Ha az elmondottakon kívül figyelembe vesszük a 6 napos tanítási hét visszacsempészésének szándékát, a 200 kötelező tanítási napot, a csoportlétszámok nagyságát, a mindenkinek kiszolgáltatott pedagógus életminőségének romlását, mely a tanulón csapódik le, elmondhatjuk: ez a koncepció nem a gyermekekért született, nem az ő érdeküket szolgálja. S ha ez így van — legyen szó bármilyen intézmény feltámasztásáról (az iskolaszékekről) — a szülő sem érzi jól igazán magát a bőrében. Hiába ugyanis az iskolai munka legmélyén kotorászó jogkör, nevezetesen, hogy a szülő jogosult gyermeke előmeneteléről panaszával az iskolaszékhez fordulni, ha két bekezdéssel lejjebb a továbbtanulás esetlegessége törvényerőre emelkedik: "A szülő köteles gyermeke továbbtanulását lehetősége szerint támogatni." Szóval ha nincs lehetősége, nem tanul a gyermeke? Ez a lehetőség egyenlő az anyagi lehetőséggel? Ha ezt így kell értelmezni, ennek következménye beláthatatlan.

Ezekután nézzük meg, mit tartogat a törvénykonceptió a pedagógusnak mint szakembernek!

A pedagógus munkakörök című fejezet pontosabb, szakmailag tisztább, mint az előző, jöllehet a "vezetőállású", a "magasabb vezető állású" dolgozó és a "vezető pedagógusi" munkakör munkajogilag más-más kategória. Ez az aprócska tévedés hagyján, könnyedén korrigálható. De az a sajátos értelmezés, ami "a megfelelő szakos képesítés" címszó alatt szerepel — vagyis az óvónői és a tanítói képesítésre utólagosan többlet-képesítést előírni, ez teljességgel elfogadhatatlan. "A középfokú óvónői és tanítói oklevelek érvényességéről miniszteri rendelet intézkedik." Ebből az idézetből világosan kitűnik, hogy az egész oktatási rendszerből ki akarják szűrni a középfokú óvónői és tanítói

képesítést. Az óvónői szakközépiskolák működnek, az 1960-as évek legelején szűnt meg a középfokú óvónő- és tanítóképzés. Bár az itt végzettek egy része később szerzett felsőfokú oklevelet, mégsem lehet a ma 50 év körüli, kiváló tanítókat, akik évtizedek óta tanítanak, nyugdíjuk előtt pár évvel a pályáról leszorítani.

Az oklevelek utólagos felülvizsgálata tömeges elbocsátást jelenthetne. A pedagógus illetévaló "megbecsülése" számunkra nem kívánatos!

A tanítók hada szakmai "megbecsülésének" másik példája: "Nevelési-oktatási intézmény vezetőjeként olyan személy alkalmazható, akinek az intézményben tanított legmagasabb évfolyamra megfelelő képesítése van." Ha ez igaz, tanító soha többet nem lehet intézményvezető. Ezzel kimondva — kimondatlanul — új kasztrendszeret támogatnak a törvénykészítők.

A középfokú végzettségű, nyugdíj felé ballagó pedagógus végzettségének elismeréséhez, vagy el nem ismeréséhez képest nem tartogat ez a tervezet szebbet és jobbat a fiatalnak sem. Hiszen mindhiába az államilag elismert immáron felsőfokú diploma, ha a határozatlan idejű kinevezéshez egyéves pedagógusműködés szükséges. A derékhad pedig várhatja, mikor fogják szakmai alkalmatlanság címén elbocsátani a TOK előzetes véleménye alapján. Kivált, ha a szakmai alkalmatlanságot eleve vélelmezik — ahogy a tervezet tartalmazza. Jogi nyelven ugyanis a "vélelem" valamely tényt elfogadottnak minősít, amíg azt megfelelő eljárás keretében meg nem döntik. Az alkalmatlanságot mint vélelmet nem lehet meghatározni, mert azt a döntésig eleve fennállónak kellene tekinteni.

Ha már a jogi kategóriáknál, nézzük meg, mit tartogat ez a tervezet a pedagógusnak mint munkavállalónak!

Előrevetíti a munkanélküliséget, hiszen az alapfeladatok tisztázatlansága, az óvoda első két éve, a napközi és a kollégiumok esetlegessége, a középfokú képesítések utólagos felülvizsgálata mind ezt erősíti. Cserébe: nem tisztázza a kötelező óraszámokat, egyes foglalkozásokét érthetetlen módon végrehajtási rendeletekre bízta. A főfoglalkozású pedagógus heti munkaidejét negyven órában szabályozza, holott ez a mindenkori törvényes munkaidő kellene legyen. Így ugyebár már érthető, hogy — a készülő Közzolgálati Törvénnyel ellentétben — miért jut csak 15 nap pótszabadságra idő. De a koncepció készítői nemcsak a szabadság kérdésében nem gondoltak a készülő Közzolgálati Törvényre, hanem az alkalmatlanság miatti "elbocsátás" kifejezésének

használatuk sem, hiszen a közalkalmazotti jogviszonyban az "elbocsátás" mint fegyelmi büntetés szerepel.

A tervezet a pedagógus határozatlan időre szóló alkalmazását (kinevezését) egy éves határozott időre szóló alkalmazáshoz, majd ezután a szakmai alkalmasság igazolásához köti. Ez az egyéves, kötelező, határozott időre szóló alkalmazás burkolt próbaidő. Mint ilyen, ellentétben áll a Munka Törvénykönyve-tervezettel, mely a próbaidő felső határát három hónapban jelöli meg, és tiltja annak meghosszabbítását.

A szakmai alkalmasság kérdésében a TOK-nak ügydöntő szerepet szán a tervezet, ugyanis a TOK véleménye lenne az alkalmazás megszüntetésének indoka. Vagyis a TOK véleményét munkaügyi fórumon nem lehetne hatékonyan felülbírálni. Ezért ez a kivétel ellentétben áll az Alkotmány 57 §. 15/ bekezdésével, mely minden hatósági döntés ellen az állampolgárnak jogorvoslati lehetőséget biztosít.

Az egy éves, határozott időre történő alkalmazás ellentétben áll az Alkotmány 66. §. 1/ bekezdésében a terhes anyák és a szülő nők részére meghatározott támogatással és védelemmel. Feltehetőleg a kezdő pedagógusok nagy része továbbra is fiatal nő lesz, akik az egy éves határozott idejű alkalmazás lejártával terhesen vagy kisgyermeket gondozva elveszítik munkahelyüket és ezzel együtt társadalombiztosítási jogukat is.

A szakmai alkalmatlanság odavetett megfogalmazása sérti a pedagógus szakképzést megszerzett dolgozó személyi jogait, mert akik alkalmatlannak nyilvánítanak, azt nem fogja más iskola sem alkalmazni. Tehát a pedagógusi diplomát tulajdonképpen hatálytalanná teszi. Ez ellentétben áll az Alkotmány 70/B szakaszával, mely biztosítja a munkához való jogot és a foglalkozás szabad megválasztását.

Az erkölcsi feddhetetlenség igényéről csak annyit: ilyen kategória igazából nem létezik. Be kell érni a büntetlen előélet igazolásával!

A felsorolásból világosan kitűnik: a tervezet nem a pedagógusoké, nem a munkavállalóé, az ő érdekét nem szolgálja.

Természetesen nincsenek irigylésreméltóbb helyzetben az intézményvezetők sem. Nekik szinte mindenhez a TOK és az iskolaszék véleményét kell kérni.

— Ha nem tud megegyezni a fenntartóval, a TOK dönti el a vitát.

- Ha nincs egyetértés a szervezeti és működési szabályzatban, a TOK ad szakvéleményt.
- Az iskolai költségvetés: eszköz, mégpedig a pedagógiai feladatok teljesítését szolgáló eszköz. Hogy ebbe véleményt mondjon az iskolaszék, az nem kifogásolható. De hogy a munkarendet miért az iskolaszék, és miért nem a nevelőtestület hagyja jóvá — ez szakmailag nehezen érthető.

A tervezet szerint az intézményvezetői megbízás variáció szerint a TOK-jogosítványok között már megjelenik az egyetértés is és az iskolaszék javaslat-tételi jogokat vindikál magának.

A nevelőtestületeknek csak a véleményezés jut, egyéb demokratikus jogait a TOK-nak, vagy az iskolaszéknek szánják. Pedig az Alkotmánybíróság 47/1991./IX. 24./ AB. határozat szerint “az igazgató kiválasztásában a nevelőtestület és az érdekképviselői szervek részvételét biztosítani kell”. Eszerint a hatályos rendelkezés szerint tehát nemcsak a véleményező, hanem a kezdeményező — magyarul: a javaslattevő — jogkört nem lehet megspórolni a nevelőtestületen.

Ezekután a nevelőtestületi jogokról:

Az előző tervezethez képest kétségtelenül bővültek ezek a jogkörök.

- kidolgozhatja és jóváhagyja a házirendet
- egyetértési joggal véleményezi a szervezeti-működési szabályzatot, bár ezen a jogkörtön osztozik az iskolaszékkel! (Itt csak az a kérdés: mi az egyetértési joggal való véleményezés?)
- és természetesen joga van jogait az iskolaszékre ruházni.

Ezek a jogkörök újak és bővebbek, mint az előző tervezeté, de az 1985-öshöz való visszalépést bizonygatni felesleges lenne.

Magyarán:

A nevelőtestület sem jár jobban ezzel a tervezettel, mint egyes tagjai vagy vezetőjük.

Kiről szól hát ez a tervezet?

Ki profitál belőle?

Az iskolaszék, amelyet nem kötelező ugyan létrehozni, de a szülő-fenntartó-nevelőtestület láncból ugyanis észébe fog jutni valakinek a kezdeményezés?! Ez ellen természetesen nem lehet kifogás, ha az iskolaszéket az iskola használati, társadalmi környezete akarja!

De azt azért túlzás lenne egy választott testülettől elvárni, amely jórészt laikusokból áll és támogató, segítő, közvetítő szerepköre lenne az intézmény működésében — szóval, egy ilyen testülettől nem várható el, hogy:

“Kivizsgálja az igazgatói vagy nevelőtestületi döntésekkel kapcsolatos szülői panaszokat és fellebbezéseket, és állást foglaljon ezekkel kapcsolatban.”

És ehhez “szakmai kérdésekben véleményt kérhessen a TOK-tól.” Csak a TOK-tól és nem máshonnan!

Ezeket a kitételeket nem tartjuk szükségesnek! Annál inkább a nevelőtestületi autonómiát, a pedagógussal szembeni bizalmatlanság helyett — a bizalmat.

Vagy a központi irányítást igyekszik megvalósítani ez a tervezet, jöllehet a pénzt a működéséhez az önkormányzat biztosítja?

Ez a feltételezés valószínűnek látszik, hisz mindegy, milyen jogkörrel, de a TOK mindenütt jelen van:

- A tanügyi helyzet értékelésében, tanfelügyelők hadával,
- Az iskolaalapítási kérelmek kötelező véleményezésében,
- Minden vitás kérdésben döntőbíróként, amely az önkormányzat és az intézmény között felmerül,
- Az intézményvezetői megbízás véleményezésében,
- Bárki — fenntartó, iskolaszék, pedagógus, igazgató — csak innen kérhet szakvéleményt, mintha másutt nem is dolgoznának szakértők,
- Az adatszolgáltatás megszervezésében,
- Az országos körű felmérések szervezésében, tanulmányi versenyek szervezésében — igaz ugyan, hogy ezek tipikusan szolgáltató tevékenységek
- És mellesleg: kimondja a szakmai alkalmatlanságot, tehát munkáltatói jogokat is sért!

Így a TOK nemcsak országot, hanem a pedagógusok lelkét is behálózza, alapvetően a gyanakvásra épít, s mint ilyen nem szolgálja az oktatás demokratizálódását. Létrehozását ezért a jelzett jogkörökkel nem tudjuk támogatni. Kiért, miért írták tehát ezt a koncepciót?

A kérdésekre egyszerű lenne a válasz,

- ha lenne egy koherens oktatáspolitikai koncepció, amely elmondaná, mit gondol az oktatás jövőjéről,

— ha egyértelműen kimondaná, hogy az intézményes nevelés-oktatás: ingyenes és ezt a gondolatot az Alkotmány lenne hivatott alátámasztani.

De ezek a lényegi kérdések megválaszolatlanok.

Nem tudjuk, mire készül a törvény, mit kell és minek az érdekében szabályozni.

A gyermek, a szülő, a pedagógusok erre kérnek egyértelmű választ.

*A Pedagógusok Szakszervezete Országos Fóruma nevében:
Szöllösi Istvánné főtitkár*